

РОЖБА И ВРЪСТНИК НА АПРИЛСКАТА КУЛТУРНА ПОЛИТИКА

ГЕОРГИ ДИМОВ

Списание „Литературна мисъл“ навърши тридесет години от своето основаване. Замислено непосредно след историческия Априлски пленум на БКП, вече три десетилетия то продължава да бъде авторитетна трибуна на едни от най-важните и актуални проблеми на литературната история, теория, критика и естетика. Системно и настойчиво то се стреми да осветлява по-общите или по-частните въпроси на многовековното развитие и съвременното състояние на литературата ни, да разкрива взаимоотношенията ѝ с други национални литератури, да разглежда ярки явления на световната литературоведческа мисъл от миналото и от ново време.

Появата на сп. „Литературна мисъл“ бе наистина възможна само в условията, които настъпиха у нас след 1956 г., когато се даде простор на интелектуално-творческата мисъл, когато започна неумолим процес за преодоляване на дотогавашни схеми и догми, спъващи търсенията и прозренията на хората на перото, на научната и художествената интелигенция. Новият идейно-политически климат, обновителният идеологически полъх се оказаха особено благоприятни за творчески инициативи и перспективни замисли във всички области на обществената ни и духовен живот.

Още през първите месеци след историческия Април в Института за литература при БАН се заговори за създаване на научно списание по въпросите на литературознанието. Макар че се чуваха и скептични гласове относно възможността и готовността на все още твърде ограничения състав от научни работници за едно такова отговорно дело, надделяха оптимистите и ентузиастите. И след неколкократно разговори и обсъждания относно характера и задачите на едно ново академическо списание бяха направени и съответни постъпки за неговото разрешаване. В това отношение имахме и пълната подкрепа на акад. Т. Павлов — тогава председател на БАН. Както в толкова други области, и тук ръководството на нашата партия прояви разбиране и далновидност, утвърди нашето предложение.

Изградената редакционна колегия, включваща едни от най-видните литературоведи от различни поколения, възглавявана от акад. П. Зарев, се зае настойчиво да очертава и осъществява програмата на списанието, която с течение на годините постоянно се обогатяваше и разнообразяваше с оглед и на конкретните потребности на общоидео-

логическото и културно-естетическото ни развитие, с оглед и на задачите, които партията осъществяваше на всеки етап на всеобхватното социалистическо строителство, а и в съответствие с развитието на самата литературна наука.

Макар и орган на Института за литература при БАН, „Литературна мисъл“ трябваше да се заеме с решаването на общонационални задачи. Списанието трябваше да сплоти около себе си всички ония, които се занимаваха с въпросите на литературната история, теория и критика, да стане трибуна за утвърждаване на марксистко-ленинската литературоведческа методология, за осветляване на многовековното ни литературно наследство и неговото творческо включване в социалистическото ни духовно възможване, за разработване на теорията и практиката на социалистическия реализъм, за все по-пълно сродяване с постиженията на съветската научна и художествена мисъл и т. н. То трябваше да насочи вниманието на своите сътрудници и към по-частни, но не по-маловажни въпроси — предмет и на световното литературознание, а и да дава отпор на идеалистически концепции, на неправилни трактовки на литературните процеси и явления, на някои опити да се изопачава историческата истина за националното ни духовно наследство.

Системно и настойчиво сп. „Литературна мисъл“ се стремеше да съдейства в максимална степен за решаването на тия извънредно важни — и в научен, и в културно-естетически, и в общоидеологически план — задачи. И наистина скоро то се превърна в средище на националната литературоведческа мисъл, която в ония години трябваше да излезе на нови подстъпи и в тематично, и в методологическо отношение, насочвайки усилията на литературни историци, теоретици и критици към едно по-всестранно изследване на литературните процеси в миналото и в ново време, към разкриване на закономерната приемственост между минало и настояще, към далновидно очертаване перспективите на съвременната социалистическо-реалистическа литература.

Колко много оживени разговори се водеха при обсъждането на статиите в редакцията на списанието, колко много въпроси бяха видени в нова светлина, колко увлечения и противоречия от различно естество бяха преодолявани в ония напрегнати следаприлски години, когато трябваше да бъдат надмогнати дотогавашни стеснени трактовки, когато трябваше литературознанието ни творчески да прилага принципите на марксистко-ленинското учение в областта на духовния живот.

Изпълнението на тая всеобхватна програма съвпаднаше и с решението Литературният институт да организира написването на една четиритомна история на българската литература. В тая история за първи път многовековното ни литературно развитие — от девети век до най-ново време — трябваше да бъде осветлено от позициите на марксистко-ленинската методология, за да бъдат извадени на показ и направени достойни на новите поколения необозримите народностни, социално-философски, нравствено-психологически, културно-естетически завоевания на народа ни през различните исторически епохи, от отделните представители на научната и художествената мисъл. Толкова повече, че върху мнозина от тях в ония години все още тегнеха всякакви предубеждения, вулгаризаторски трактовки, оценяваха се от твърде схематични идейно-естетически позиции.

И във връзка с тази национална задача — задача с такова огромно обществено-идеологическо и културно-естетическо значение — на страниците на списанието следваше да се водят разговори и дискусии за научно изясняване на разнообразната проблематика на националното ни литературно развитие. И неслучайно още в уводните думи, с които се открива първа книжка на първата годишнина на списанието, след като се посочват областите, към които ще бъдат насочени усилията на редакцията, специално се подчертава, че „Литературна мисъл“ ще съдействува най-отблизо и непосредно за написването на една марксистическа история на българската литература — „чрез поместване на статии върху историята на литературата ни, разволя на критическия реализъм, възникването на социалистическия реализъм и главните му етапи, с изследвания върху отделни писатели, с обнародване на неизвестни досега материали“. И по-нататък: „Списанието ще воюва за пълно преодоляване на nihilистичното отношение към литературното наследство и за правилна критическа преценка на създаденото.“ Споделя се и готовността да се дава широк простор на различни мнения, да се насърчават дискусиите, „да се поддържа живото чувство към съвременните въпроси на литературата у нас и в чужбина“. И трябва да се признае, че сп. „Литературна мисъл“ през своето тридесетгодишно съществуване полагаше системни усилия да съдействува все по-плодотворно за осветляване на сложните и многообразни въпроси, свързани с литературата ни от средновековието насам, с нейното обществено-историческо и идейно-естетическо анализиране и преосмисляне от позициите на най-новите завоевания на материалистическото литературознание.

И наистина през тези тридесет години на страниците на „Литературна мисъл“ бяха обнародвани стотици и стотици студии, статии и всякакъв вид други писания от наши и чужди автори, осветляващи проблеми от най-различно естество. По този начин съвременните поколения имаха възможност да се сродят с много от завоеванията на художествената и литературоведческата мисъл в миналото и в наше време, да осъзнаят някои от закономерностите на литературното развитие, взаимоотношенията между литература и общество, между национално и общочовешко, между естетично и етично, между традиция и новаторство, с въпросите на народопсихологията, на народността и партийността и т. н. И днес по общо признание сп. „Литературна мисъл“ е авторитетен периодичен орган на литературоведческата и естетическата мисъл, привлякло за сътрудници едни от най-изявените специалисти от различни поколения и националности, даващо възможност за научна изява и на много млади дарования.

Започнало отначало да излиза в шест книжки годишно, по-късно броевете му се увеличиха на десет, за да се даде възможност на повече специалисти да участвуват в разработване на съответната проблематика, а и самото списание да се включи по-непосредно и активно в националния литературен живот.

Стига само човек да прелисти отделните годишнини на „Литературна мисъл“, за да се види широкият обхват на неговата проблематика, както и усилията тя да бъде разработена със съвременна научна методология. Може би не всички публикации са на необходимото научно равнище, но те респектират със своето тематично, проблематично и жанрово многообразие, с усилията на авторите им да дадат една по-съвременна трактовка на явленията — понякога тол-

кова сложни и противоречиви — да се домогнат до ново виждане, до ново осмисляне на естетическите ценности. Трябва да се признае така също, че списанието изигра и ролята на една своеобразна лаборатория за научно израстване и методологическо съзряване на по-младите поколения литературоведи.

Почти няма литературен историк, теоретик, критик или естетик, който да не е обнародвал свои работи на страниците на „Литературна мисъл“. Редакцията не само приемаше всяко сътрудничество, но и канеше хората на научната и художествената мисъл — научни работници, критици, писатели, културни дейци, да се изкажат по един или друг въпрос на теорията и практиката на националната ни литература и на нейните взаимоотношения с другите национални литератури, както и по проблеми на световната литература и култура. При това се даваше простор и на изяви, излизаци извън традиционното, на новаторски виждания и трактовки, които често бяха извън обичайното русло на мислене. Много нови проблеми бяха за първи път интерпретирани на страниците на „Литературна мисъл“, а се даваше възможност да се появят и дискуссионни статии. Редакцията имаше съзнание за необходимостта да се обогатява и разнообразява литературоведческата проблематика, да се навлиза в нови области, да се разширява теренът на литературното мислене, да се следи и опита на съвременното световно литературознание. Но и при тази широта в погледа и разбиранията редакцията се е стремяла винаги да не се излиза извън основните принципи на марксизма-ленинизма — разбирали творчески и в тяхната многоаспектност, във философско-естетическата им дълбочина, да се спазва класовопартийният подход при трактовката на толкова сложните въпроси, свързани с художествената дейност, със социалната, нравствената, емоционално-съкровената същност на литературните явления. А и в реагирането срещу някои нездрави прояви, срещу увлечения от различен характер, срещу отделни буржоазни рецидиви в съвременни превъплъщения или пък срещу опити за изкористяване на истината за националното ни духовно наследство неотклонен е бил стремежът към широка и убедителна аргументация, към изнасяне на реални доводи, сочещи несъстоятелността на застъпваната теза. Разбира се, понякога са се промъквали съждения и трактовки, на които не сме съумявали да дадем съвременен отпор и които са будели основателни възражения — явления, неизбежни при една такава сложна дейност, каквато е литературоведческата, и то в момент на търсене и излизане извън коловозите на дотогавашното, познатото.

Встъпващо в своята тридесет и първа годишнина, сп. „Литературна мисъл“ ще продължава вече утвърдената и с перспективни часоки линия, за да стане още по-действена трибуна за разработване на богатата проблематика на националната ни литература, на литературознанието въобще. То ще продължава да следи пулса на съвременната литературоведческа мисъл, за да дава своя принос в нейното по-нататъшно възмогане. С готовност то ще предоставя страниците си на всички ония, които се занимават с разнообразна проблематика на литературната история, теория, критика и естетика, пък и с някои „по-странични“ въпроси на духовната ни култура, ще разнообразява рубриките, ще дава по-широко място и на ярки прояви на световната, особено на съветската литературоведческа мисъл, ще из-

нася нови, непознати материали за литературния живот през отделните епохи на многовековното ни историческо развитие.

Сега, когато се пристъпва към реалното осъществяване на грандиозната национална задача — написването на 12-томна история на българската литература, сп. „Литературна мисъл“ ще съдейства най-активно за предварително обсъждане на всички въпроси, свързани с правилното осветляване на явленията и процесите, дали съдържание на многовековния ни духовно-интелектуален живот. Като привлича усилията на всички поколения литературоведи, а и представители на чуждото литературознание, насърчайвайки споровете и дискусии, застъпването на различни мнения и становища, списанието ще иска и занапред да бъде все такава авторитетна трибуна на творческата мисъл, на научните дирения, на дръзновенията за навлизане в нови области на литературознанието. И занапред то ще отдели особено внимание за осветляване на съвременните художествени и културно-естетически процеси, за разкриване на закономерностите на съвременната социалистическо-реалистическа литература и на нейната роля във формирането на личности с ново революционно мислене, способни правилно да се ориентират в сложността на съвременния свят, за да бъдат творци и вестители на нови социални, идейни, нравствени, естетически ценности.

С такава равностметка и перспективно виждане редакцията посреща тридесетгодишния юбилей на „Литературна мисъл“, убедена в необходимостта от по-нататъшни усилия, за да стане то още по-действен фактор на идеологическия фронт на съвременния етап на социалистическото ни развитие.